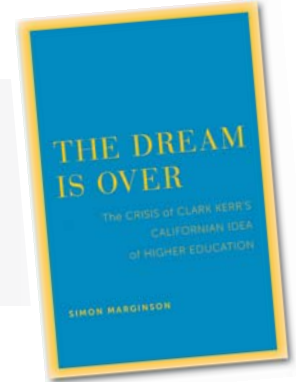

The Dream is Over The Crisis of Clark Kerr's California Idea of Higher Education

Yazar: Simon Marginson

Yayınevi: University of California Press

Basım yılı: 2016

Sayfa sayısı: i-xiv+243

Dili: İngilizce

p-ISBN: 978-0-520-29284-0

e-ISBN: 978-0-520-96620-8

DOI: 10.1525/luminos.17 (açık erişim)

Amerikan yükseköğretim sisteminin dünya çapında örnek bir model olarak ele alınmasında çok temel bir role sahip Kaliforniya Master Planının, Clark Kerr öncülüğünde 1960'larda ortaya çıkış koşullarını, ilkelerini, başarılarını ve güncel neo-liberal politikalar karşısındaki krizini ele alan bu kitap, yazarın 30 Eylül, 2 Ekim ve 7 Ekim 2014'te University of California (UC) Berkeley'de *Clark Kerr Lectures* kapsamında yaptığı üç konuşmanın genişletilmiş versiyonlarından oluşuyor. Türkiye de dahil olmak üzere birçok (gelişmekte olan) ülkede yükseköğretim politikalarının gündeminde olan kitleselleşme, farklılaşma ve kurumsal çeşitlilik gibi konuları değerlendirirken, Marginson'un bize sunduğu çerçevede Kaliforniya Master Planını gündemimizde tutmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kitap, konuşmalara paralel olarak, üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde bir yandan Kaliforniya eyaletinde kendine özgü bir yükseköğretim ideasının (ya da rüyasının) ortaya çıkışının toplumsal arka planı anlatılırken, diğer yandan yükseköğretim araştırmalarının gelişimde kurucu roller üstlenmiş üç Kaliforniyalı'nın; Clark Kerr, Martin Trow ve Burton Clark'ın hikayeleri ve bu alana katkıları ele alınmaktadır. Bu bölüme dair önemli bulunan noktalar şöyle:

- 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik büyüme döneminde Amerika için bilim ve teknolojinin asli kaynağı olarak yükseköğretim daha merkezi bir konuma gelmişti. Aile, ekonomi ve ulusun geleceğine giden yoldu ve büyüyen orta sınıf motoruydu. Buna paralel olarak, bir orta sınıf hareketi olan California Progressives'a atfedilen California Idea'sı

(modern ve bilimsel olarak gelişmiş bir toplum yaratmak için herkese yükseköğretim olanağı sağlamak) Master Plan için de temel oluşturmuştu.

- Clark Kerr, UC Rektörü ve bir sosyal bilimci olarak bu planı geliştirmek ve uygulamaya geçirmek için şanslı bir dönemdedi çünkü kamu planlamasına dair genel bir konsensüs, eğitim olanaklarının genişletilmesine dair bir heyecan, yükseköğretimde kurum inşa etmeye dair bir iyimserlik ve yükseköğretimin finansmanı için isteklilik vardı. Bu fırsat penceresinin çok iyi kullanıldığı söylenebilir.
- Master Plan, temelde UC ile devlet kolejleri arasında bir müzakereye dayanıyordu. Plan, her üniversitenin Berkeley, Harvard veya Stanford olmak iste(ve)meyeceği, araştırma üniversiteleri, eğitim odaklı devlet üniversiteleri, mesleki eğitim odaklı kolejler, liberal sanatlar koleji gibi net bir sınıflandırma modeli öneriyordu. Kerr'in de etkisi ile UC elit araştırma üniversitesi olarak sistem içindeki konumunu koruyabildi. Diğer üniversite ve kolej tiplerinin de kendilerine tanımlanan işlevlerde mükemmelleşmeye yönlendirilmesi öngörülmüştü. Carnegie Classification of Institutions of Higher Education^[1] bu sınıflandırmanın güncel ve çok daha gelişmiş versiyonu olarak değerlendirilebilir.

İkinci bölüm temel olarak Kaliforniya formülünün bir model olarak dünyaya yayılmasını ele alıyor. Bu bölüme ilişkin notlar ise şöyle:

- Kaliforniya Master Planında araştırmada mükemmeliyet misyonu ile öne çıkan UC kampüsleri –Kerr'in multiversite

[1] <http://carnegieclassifications.iu.edu/index.php>

ideası olarak ortaya koyduğu model– bugün uluslararası sıralamaların ölçtüğü performans kriterlerine uygun, dünya çapında üniversite (*world-class university*) denilen üniversite tipine karşılık gelmektedir. Dolayısıyla sıralamaların, özünde bir “küresel multiversite” sıralaması olduğu söylenebilir. Sıralamalar, uyguladığı kriterlerle bu üniversite tipinin hem başarısını ortaya koymakta hem de böylece, dünyada egemen üniversite tipi haline gelmesini sağlamaktadır.

- Kaliforniya formülü, mükemmeliyet misyonuna sahip araştırma üniversiteleri ve yükseköğretime erişim misyonuna sahip kitlesel yükseköğretim kurumları ile çoğu ülkeye örnek olmuştur ancak evrensel değildir. Bazı ülkelerde tek tip misyona sahip üniversiteler ya da akademik–mesleki eğitim kurumu ayırımına dayanan ikili yapılar devam etmektedir.
- Kaliforniya Master Planının temelinde yatan yükseköğretim sisteminin kitleselleşme ve genişleme ihtiyacı, 1990’lardan itibaren başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere tüm dünyada yükseköğretim politikalarının ana gündemlerindedir. Bu sürecin arkasında artan şehirleşme, büyüyen orta sınıf, üniversite mezunu işgücüne artan talep ve yükseköğretime erişimin evrenselleşmesini destekleyen politikalar yatmaktadır.
- Ülkelerin küresel bilim ve teknoloji sistemine erişimleri küresel rekabetteki konumları açısından belirleyici olmaktadır. Kendi araştırma kapasitesi yeterli olmayan ülkeler bağımlı kalmaya devam ederek yeni teknoloji ve bilgi yoğun üretiminin dışında kalmakta. Bu nedenle tüm ülkelerin belirli bir bilim kapasitesine ihtiyacı bulunmakta. Küresel sıralamaların da etkisiyle ülkeler, araştırmanın ve sanayideki ticari uygulamalarının ve ulusal güvenliğin artan önemi nedeniyle temel bilimlerde kapasite artırımını destekleyen politikalar geliştirmekte.
- Araştırma altyapısını güçlendirmek için hükümetler iki ana strateji uygulamaktadır. Birincisi, mevcut “en iyi” kurumlar arasında farklılaşma ve uzmanlaşmayı sağlamak için rekabeti teşvik etmek. İkincisi ise hükümet tarafından belirlenen eski veya yeni kurulacak üniversitelerde kapasite geliştirmek. Her iki tercihin de uygulandığı farklı ülkeler mevcut.
- Küresel (Amerikan) multiversitenin, küresel sıralamaların da etkisiyle egemen model haline gelmesi ve homojenleşme yaratıyor olmasının, bahsedilen “başarılarının” yanında küçük üniversiteler, farklı üniversite tipleri, farklı eğitim misyonları geliştirmiş üniversiteler açısından birçok sorun yarattığı gibi sosyal ve beşeri bilimlere de olumsuz etkileri olduğu ortadadır.

Üçüncü bölümde ise yazar yeniden Amerikan yükseköğretim gündemine dönerek Kerr sonrası gelişmeleri ve Kaliforniya ideasının durumunu masaya yatırıyor. “Multiversite” dünyada model alınır hale gelmişken kendi doğduğu ülkede kamusal

yükseköğretim ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Bu bölüm bize politik ekonomi ile yükseköğretim politikaları arasındaki ilişkinin arka planını etkileyici bir şekilde sunmakta. Bu bölüme dair notlar ise şöyle:

- Kamusal yükseköğretimin gerilemesini, özellikle 2008 krizi sonrası, öğrenciler açısından artan öğrenim harçları ve öğrenim kredisi maliyetleri ile yükseköğretime erişimin azalması ve herkese erişim sağlayan eşitlikçi bir sistemden uzaklaşılması ile görebiliriz. Kurumlar açısından ise, artan kurumlar-arası rekabet nedeniyle multiversite seviyesinin üzerindeki kurumlar ile altındaki kurumlar arasındaki fark giderek artmaktadır.
- 1960’ların kamu yararı, fırsat eşitliği gibi değerlerinden bugün eşitsizliği yeniden üreten bir yükseköğretim sistemine dönüşümünü değiştiren siyaset ve iktisat kuramları (yeni sağ/neoliberal) çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Bu temelde de eğitimin “beşeri sermaye” olarak değerlendirilmesi ve “fırsat eşitliği ve toplumsal hareketlilik olarak görülmesi” ayrımı önem taşır. Burada, vergilendirme, rasyonel tercih kuramı (*rational choice theory*), kamu tercihi kuramı (*public choice theory*), toplumsal tabakalaşma ve fırsat eşitsizliği gibi kuramsal tartışmaların yükseköğretim politikaları özelinde gelişimini ve çeşitli araştırmalardan yararlanılarak günümüz Amerikan yükseköğretiminin nasıl daha fazla eşitsizlik üreten bir modele dönüştüğünü okuyabilirsiniz.

Sonuç olarak Simon Marginson’un bu kitabı yükseköğretim araştırmacıları ve yükseköğretim politikalarına yön verenler için Amerikan yükseköğretim sisteminin küresel bir model haline gelirken içeride yaşadığı neo-liberal dönüşümü, Kaliforniya Master Planı tartışmaları ile birlikte Kerr, Clark ve Trow öncülüğünde yükseköğretim araştırmaları alanının ana konularının gelişimini ve güncel gündemini irdelemek için çok değerli bir kaynak. Kitapta konunun ele alınış biçimi yükseköğretim gündeminin siyasi ve iktisadi dönüşümlerden bağımsız bir “yükseköğretim yönetimi” olarak incelenemeyeceğini göstermesi açısından da araştırmacılar için önemli bir katkı sunuyor.

Son olarak, Türkiye’de YÖK’ün son yıllarda ana gündemini oluşturan misyon farklılaşması, ihtisaslaşma, araştırma üniversiteleri ve bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler belirlenmesi gibi çalışmaların arka planı (kitleselleşme ve kurumsal çeşitlilik ihtiyacı) Kaliforniya Master Planının geliştiği dönem ile benzer özellikler taşıdığından bu kitabın Türkiye’de yükseköğretim politikaları üzerine düşünenler için özel bir değeri olduğu düşünülmekte.

Mete Kurtoğlu

ODTÜ Sosyoloji Bölümü, Doktora Adayı
mete.kurtoglu@daad-alumni.de